

TĚŠÍNSKO

ročník 59 • 2016 • číslo 1

OBSAH

ročník 59 • 2016 • číslo 1

ČLÁNKY A STUDIE

- 1 **Životní osudy „soldáta“ Jana Němčického z Němčic**
Ke klientelským vztahům a kariérním strategiím nižší šlechty v předbělohorském období I. část
Jan Saheb
- 31 **Od konskripcí duší k prvnímu modernímu sčítání obyvatelstva v roce 1869**
Nejen lidnatost Těšínska v zrcadle statistických šetření
Ludmila Nesládková
- 47 **K okolnostem potlačení tzv. orlovské stávky v roce 1925**
Ivana Kolářová - Ondřej Kolář

MATERIÁLY

- 57 **Pečeti fryštátských cechů**
Karel Müller

ROZMANITOSTI

- 63 Muzeum Těšínska v roce 2015 | Výroční zpráva | *Zbyšek Ondřeka*
- 74 Skalní sesuv na Girové | Jedna z největších svahových deformací na území ČR | *Markéta Jochymková*
- 78 Zajímavé invazní druhy na Těšínsku | Želva nádherná (*Trachemys scripta elegans*) | *Jana Byrtusová*
- 81 Ke 100. výročí narození Mons. Miloslava Klisze | *Tomáš Peterek*
- 85 Vzpomínka na Štěpána Kotka | *Karel Bogar*
- 87 Mezinárodní projekt Vojenské zajatecké tábory Teschen během 2. světové války / Obozy jenieckie Teschen w latach II wojny światowej | *Pavλίna Badurová - Martin Krůl - Joanna Lusek*

Z NOVÉ LITERATURY (nejen) O TĚŠÍNSKU

- 91 Kutal, Miroslav - Suchoamel, Josef a kol.: Velké šelmy na Moravě a ve Slezsku
- 92 Acta Musei Beskidensis, tom. 7, 2015
- 93 Kouřil, Pavel (ed.): Velká Morava a počátky křesťanství
- 94 Dokoupil, Lumír - Nesládková, Ludmila - Lipovski, Radek: Populace Rakouského Slezska a severovýchodní Moravy v éře modernizace (od 60. let 19. století do první světové války)
- 97 Barcuch, Antonín a kol.: Beskydy turistickými stezkami
- 100 Al Saheb, Jan - Pindur, David a kol.: Malenovice. Minulost a současnost obce pod Lysou horou
- 102 Jež, Radim - Pindur, David a kol.: Mosty u Jablunkova včera a dnes / Mosty koto Jabłunkowa wczoraj i dziś
- 104 Gojniczek, Waclaw - Tomiczková, Monika - Cierniak, Aleksander: Zahrada dvou břehů 2013–2015 Těšín - Český Těšín
- 105 Bieberle, Josef: Lidé ze Starých Hamrů ve 20. století (Valašské hory jsou naše otčina)
- 106 Martinek, Libor: Władysław Sikora (monografie)
- 108 Slepíčka, Martin: Kostel svaté Kateřiny Alexandrijské v Ostravě-Hrabové
- 111 Kożuszniak, Janusz (red.): Evangelický kalendář / Kalendarz ewangelicki 2016

Muzeum Těšínska v roce 2015

Výroční zpráva

Zbyšek Ondřeka

Činnost Muzea Těšínska (dále jen MT) probíhala v roce 2015 standardním způsobem, ale pro vedení a některé zaměstnance byl přesto zcela neobvyklý – probíhal především ve znamení výstavby nové vstupní budovy do areálu Archeoparku v Chotěbuzi-Podoboře a příprav na vybudování moderních archeologických a přírodovědných expozic. Zároveň byl rokem intenzivních příprav na opravy tamějších již stávajících dřevostaveb – jednalo se zejména o posouzení jejich stavu, zpracování projektové dokumentace, stavební řízení a zahájení prvních z řady připravovaných oprav. Dalo by se říci, že problémy Archeoparku v roce 2015 zcela zastínily veškerou ostatní činnost MT, proto výroční zprávu zahajujeme právě jimi.

Výstavba nové vstupní budovy korunuje více než 15leté budování Archeoparku (první etapa se uskutečnila v roce 2001, druhá o pět let později). Jejím investorem je zřizovatel muzea – Moravskoslezský kraj (dále jen MSK), kterému se podařilo získat pro náš záměr dotaci z Regionálního operačního programu NUTS II – Moravskoslezsko 2007–2013, určenou pro podporu prosperity regionu a rozvoje cestovního ruchu. MSK byl investorem, a proto také zadavatelem veřejných zakázek jak na projektovou dokumentaci, tak na záchranný archeologický výzkum (realizoval Archeologický ústav AV ČR v Brně), a především na dodavatele stavby a interiérů, jímž byla v obou případech firma NOSTA, s.r.o., z Nového Jičína. Pracovníci MT na přelomu let 2015/2016 společně s výtvarnicemi Danuší Karpetovou a Šárkou Věbrovou vytvořili v celé budově kompletní muzejní expozice s náklady přesahujícími 1,5 milionu korun. O výstavbě vstupní budovy jsme informovali v loňské

výroční zprávě a vrátíme se k ní ještě i za rok, při hodnocení roku 2016. Proto jen stručně:

Na jaře loňského roku byla odstraněna dosavadní provizorní recepce. Následoval nezbytný archeologický průzkum v místech budoucí výstavby, který přinesl zajímavé nálezy, a pak po celý rok 2015 místo obsadili stavbaři. Jejich aktivity zaměstnávaly i muzejníky, každý krok musel být konzultován, hledala se řešení neočekávaných situací, protože projekt nepamatoval zdaleka na vše, např. na připojení budovy na zdroj elektrické

Novostavba vstupní budovy Archeoparku v Chotěbuzi-Podoboře, 7. prosince 2015, Muzeum Těšínska

energie. Ač byla elektrická přípojka zakreslena v projektu, ve skutečnosti nikdy neexistovala. Hrozilo zastavení stavby, budova by bez zdroje energie nemohla fungovat. Nakonec se nám úskalí podařilo vyřešit ve spolupráci s několika členy Klubu Muzea Těšínska (dále jen KMT). Problémy však přineslo i budování základů nového objektu a také tzv. lávky v korunách stromů. Ukázalo se, že podloží je na mnoha místech velmi nestabilní a svah nad budovou hrozil sesuvem. A tak několikametrové ocelové piloty, na nichž stojí budova a zejména lávka, byly nakonec zapuštěny místy až šest metrů hluboko do terénu. Lávka sehrává velmi důležitou provozní i didaktickou úlohu. Návštěvníci nejprve vystoupají po schodech nebo vyjedou výtahem až na terasu do třetího patra. Odtud je pak téměř stometrová lávka pomyslně i doslova dovede ze současnosti do minulosti. Je unikátním technickým řešením, které na počátku mnozí odmítali. Dnes jsem rád, že se mi tuto myšlenku podařilo prosadit. Umožňuje totiž nejen snadno překonat 16metrový výškový rozdíl mezi úpatím a hranou tzv. akropole i starším lidem a vozíčkářům, ale zároveň pohlédnout jak na hradisko, tak do přírody v jeho okolí z nezvyklé perspektivy.

Oprava mostu v Archeoparku, podzim 2015, Muzeum Těšínska

Kromě této veliké investice zahájilo MT v roce 2015 i náročný proces postupné rekonstrukce dřevěných replik všech slovanských staveb v akropoli. Přestože jsou stavby staré teprve 15 let, na mnoha místech jsou poškozené a téměř na hranici životnosti. Důvodem jejich urychlené destrukce je napadení vnitřních, návštěvníky na první pohled prakticky neviditelných, částí použitého stavebního materiálu. Nejvíce postižené jsou podzemní části prakticky všech dřevěných kůlů, tedy nosných konstrukcí, které jsou zapuštěny do země, ať se jedná o repliky tzv. sídelních objektů, anebo rozsáhlých fortifikací a palisád. Tento způsob založení staveb bezprostředně do země je sice pravděpodobně nejbližší původnímu způsobu výstavby známému ze slovanského období, a také proto byl a je při výstavbě replik dřevěných objektů pochopitelně prosazován archeology. I když se snažíme co nejvíce přiblížit dobovým stavebním postupům, na prvním místě musíme zajistit především statiku všech užívaných staveb tak, aby nedošlo nejen k jejich závažnému poškození, ale především k ohrožení zdraví a životů návštěvníků a zaměstnanců muzea. Zároveň je třeba zajistit jejich podstatně delší životnost. Proto musí být při budoucích opravách zvolen kompromisní odpovídající technologický postup.

Rozsah oprav je dán finančními možnostmi muzea. Během několika let by měl být prakticky celý areál z velké části postaven znovu. Opravy zmíněných tří objektů a mostu realizovala třinecká firma Beskydská stavební, a.s. Protože jednání se zřizovatelem nevedla k poskytnutí dostačující dotace z rozpočtu kraje na opravu všech dřevěných objektů, MT ještě na konci roku 2015 iniciovalo a vypracovalo projekt mezinárodní spolupráce, jenž by poskytnutím potřebných prostředků z fondů EU umožnil celý areál, zejména fortifikace, opravit a zachránit. Partnerem muzea ve společném přeshraničním projektu je polská obec Hażlach (p. Hażlach) ležící doslova na dohled od Archeoparku, která by ráda vybuodovala na svém území rozsáhlou přírodovědnou expozici, doplňující to, co je prezentováno u nás. Rozhodnutí o přiznání či nepřiznání dotace můžeme očekávat v závěru roku 2016. Pokud se prostředky podaří získat, mohly by nejrozsáhlejší opravy proběhnout v letech 2018–2019. Je

třeba samozřejmě počítat i s eventualitou, že se potřebné finanční prostředky získat nepodaří. Pak bude nutné zamyslet se vážně nad tím, jak v realizaci projektu pokračovat.

Archeopark se v nedávné minulosti zařadil mezi nejvýznamnější a nejnavštěvovanější místa v MSK a výstavba nového vstupního objektu bezpochyby přispěje k dalšímu rozvoji turistiky a cestovního ruchu. Nejen z pohledu muzea, ale i z pohledu MSK se jistě jedná o jeden z největších projektů a investic svého druhu. Náklady na vybudování moderní vstupní budovy včetně nových didaktických expozic dosáhly 47,5 milionu. Primárním cílem výstavby celého areálu ale nebylo a není vytvořit jen jakousi novou turistickou destinaci, Archeopark je především řadu let budovaný didaktický projekt, jehož cílem je důstojná, vědecky ověřená prezentace místních archeologických nálezů, která umožňuje návštěvníkům pomyslnou cestu ze současnosti až k počátkům naší státnosti. Přirozenou součástí a doplněním archeologických expozic jsou expozice přírodovědné, prezentující vývoj krajiny těšínské části Slezska od počátků jeho osídlení až k současnosti. Na tomto místě je ovšem třeba připomenout, že přestože se v případě Archeoparku jedná o mimořádně významný projekt, replika slovanského hradiska je ve skutečnosti jen jednou z částí rozsáhlé mozaiky, jakou vytvářejí expozice, výstavy a další aktivity muzea jako celku.

Dříve, než se dostaneme k hodnocení činnosti MT, připomeňme si výroční zprávu za rok 2014. Byla poněkud obsáhlejší, proto již nebudeme podrobně informovat o organizaci MT, jež se nezměnila, ani o stěhování ředitelství MT do budovy v Masarykových sadech v Českém Těšíně. Úvodem se omezíme na několik základních hospodářských údajů. Celkové náklady na tzv. hlavní činnost organizace v roce 2015 dosáhly 31 655 000 Kč, výnosy 31 682 000 Kč, hospodářský výsledek 27 000 Kč. Náklady na tzv. doplňkovou činnost byly 72 000 Kč, výnosy z ní 104 000 Kč, hospodářský výsledek 34 000 Kč. Sečteme-li výše uvedené, dostaneme se ke kladnému celkovému výsledku hospodaření organizace ve výši 61 000 Kč. Kromě schváleného příspěvku na provoz a mzdy získalo MT na své projekty

i několik účelových dotací: od zřizovatele např. účelovou dotaci na opravu mostu a tří sídelních objektů v akropoli Archeoparku ve výši dvou milionů (celkově se náklady na tyto opravy vyšplhaly na 2 418 000 Kč, rozdíl pokryla organizace ze svého investičního fondu), dále na vydání publikace *Světla a stíny barokní církve ve Slezsku* (100 000 Kč), totožnou částku na uspořádání haptické výstavy *Tajemství hlíny*, od Ministerstva zahraničních věcí ČR 120 000 Kč na česko-polský projekt připomínající zajatecké tábory, od Ministerstva kultury ČR pak 37 000 Kč na restaurování vybraných sbírkových předmětů. Na údržbu a opravy svěřeného nemovitého majetku MT vynaložilo 3 717 000 Kč. Největší investicí byla výstavba železářské pece a kultovního objektu v akropoli Archeoparku ve výši 672 000 Kč. Do této pobočky však v roce 2015 směřovaly i další peníze v podobě účelových dotací zřizovatele v souvislosti s výstavbou nového vstupního objektu – na vybudování keramické dílny a zázemí pro práci s dětmi a mládeží (283 000 Kč) a na vybudování expozic (767 000 Kč).

Organizace muzea

Oproti roku 2014 nedošlo k významnějším změnám. Mírně vzrostl průměrný přepočtený stav našich zaměstnanců, který činil 52,46 osob. V tom se promítl fakt, že po celý rok 2015 byl mimo provoz Archeopark, počet zaměstnanců muzea se po opětovném zahájení činnosti počínaje rokem 2016 bezpochyby zvýší. K 31. prosinci 2015 tedy pracovalo v muzeu celkem 54 zaměstnanců, z toho bylo 23 osob s vysokoškolským, dvě s vyšším odborným, 25 s úplným středním a čtyři se středním vzděláním; čili převažují vysoce kvalifikovaní zaměstnanci. V tzv. mimo evidenčním stavu (na mateřské či rodičovské dovolené) bylo k poslednímu dni roku 2015 deset žen. Průměrná mzda všech zaměstnanců muzea se oproti předchozímu roku nepatrně zvýšila, důvodem bylo rozhodnutí vlády o navýšení platových tarifů o 3,5 %. Po započtení všech přesčasů, příplatků a odměn činila 20 077 Kč hrubého. Průměrný plat zaměstnanců MT bohužel opět nedosáhl ani výše průměrné mzdy zaměstnanců veřejné sféry.

Výstavní činnost

Výstavní činnost je tradičně v MT koncipována tak, aby byly veřejnosti představeny jednak výsledky vlastní vědecko-výzkumné činnosti našich zaměstnanců, jednak zajímavé výstavy jiných muzeí a samozřejmě a především, aby byla prezentována jak hmotná kultura obyvatel Těšínského Slezska ve všech jejích projevech, tak vývoj přírody a krajiny, v níž lidé žili a žijí i dnes. Z nemalé části jsou výstavy výsledkem spolupráce odborných zaměstnanců muzea s kolegy z řady jiných muzeí a partnerských organizací (Muzeum Beskyd ve Frýdku-Místku, Muzeum Novojičínska, Muzeum Śląska Cieszyńskiego v polském Těšíně, Kysucké muzeum v Čadci, Oravské muzeum Pavla Országa Hviezdoslava v Dolnom Kubíně, Muzeum Górnośląskie w Bytomiu a Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach, Československá obec legionářská aj.). Rád bych zdůraznil, že všechny naše výstavy jsou připravovány nejen s vysokou odbornou profesionalitou, každý údaj je ověřený, každá formulace pečlivě zvážena, ale i s nápaditým výtvarným řešením a profesionálním aranžmá, které již řadu let odlišuje naše výstavy od výstav jiných pořadatelů. Prostě jsou nejen zajímavé a poučné, ale i hezké na pohled. Každou výstavu doprovází tištěný letáček i pozvánka, rozesílaná na stovky adres. Možná že v době elektronické komunikace je to způsob poněkud zastaralý, zastáváme však názor, že k muzeu jako vědecké, osvětové a kulturní instituci se prostě hodí. Do divadla nebo na diplomatickou recepci také přece nikdo nikoho nezve obyčejným e-mailem anebo facebookovým odkazem (o muzejních webových stránkách, facebooku, práci s veřejností, médií a public relations viz dále). Tento trend se budeme snažit udržet i v dalších letech přesto, že tiskem letáků a rozesíláním tištěných pozvánek vzrůstá celková finanční náročnost výstavních projektů. V roce 2015 proběhlo ve výstavních síních našeho muzea 21 výstav, z toho bylo 14 převzatých. Celková návštěvnost 31 výstav a expozic za uplynulý rok činila 21 926 osob, z tohoto počtu bylo 14 813 dětí a studentů a 7 113 dospělých. Dalších 6 829 návštěvníků evidujeme u ostatních akcí muzea se vstupným (především přednášek a akcí KMT), a dokonce 19 652 u akcí bez vstupného, počet návštěvníků tzv. výchovných akcí dosáhl

26 481 (viz dále). Celkem tedy MT v roce 2015 navštívilo 48 407 osob, a to i přes absenci stálé expozice v Českém Těšíně a uzavření v posledních letech nejnávštěvovanější pobočky muzea – Archeoparku. Je to málo? Na realizaci výstavní činnosti (stálé expozice i proměnné výstavy) MT vynaložilo v roce 2015 částku 578 000 Kč. Náklady na realizaci zvláštní haptické výstavy (velkou pozornost věnujeme každoročně i skupině zdravotně znevýhodněných návštěvníků) činily 106 000 Kč.

Rok 2015 byl rokem mimořádných výročí. K tomu nejzásadnějšímu patřilo 70. výročí konce druhé světové války. Málo známá je skutečnost, že Těšínské Slezsko bylo místem soustředění a pracovního nasazení velkého počtu zajatců ze spojeneckých armád, přímo v Těšíně byl v době druhé světové války umístěn rozsáhlý zajatecký tábor. Proto jsme společně s polskými partnery připravili a v květnu 2015 v Českém Těšíně slavnostně otevřeli výstavu *Vojenské zajatecké tábory Teschen během 2. světové války / Obozy jenieckie Teschen w latach II wojny światowej*. Výstava byla součástí rozsáhlého česko-polského projektu, podporeného finančně Ministerstvem zahraničních věcí ČR. Podrobnější informace k němu přináší zpráva o projektu publikovaná na jiném místě tohoto čísla. V provizorní výstavní síni v Českém Těšíně byla pod názvem *A do Vánoc jsme doma...* prezentována výstava, která se naopak zabývala prvním světovým válečným konfliktem. Reflektovala skutečnost, že navzdory prvotnímu nadšení zejména německy mluvících obyvatel Těšína se z konfliktu stala dlouhotrvající tragická záležitost, jež naprosto zásadním způsobem ovlivnila podobu celé Evropy a dotkla se prakticky každého. Výstava připomíná, že ve městě po určitou dobu sídlil dokonce generální štáb rakousko-uherské armády, a pobývaly zde proto i významné osobnosti.

Nejen pro handicapované návštěvníky muzea, ale i další zájemce jsme připravili v uplynulém roce formou výstavy zajímavé a poučné „setkání“ s hlínou. *Tajemství hlíny* představilo hlínu jako nejstarší materiál pro výrobu keramických nádob a užitkových předmětů. Výstava návštěvníky havířovské výstavní síně seznámila s několika etapami výroby keramiky, výrobními postupy a možnostmi jejího užití. Zaměřila se rovněž na regionální keramická výrobní centra.

Úspěšná výstava bude v následujících letech prezentována i v dalších příspěvkových organizacích kraje. Z pestré nabídky výstavních aktivit nakonec ještě připomeňme alespoň jednu, jejíž téma bylo vůbec poprvé v rámci muzejních akcí představeno. Jak napovídá její název *Vládcí noci*, byla věnována živočichům se soumráchnou a noční aktivitou. Výstava byla pro mimořádný zájem škol i veřejnosti prodloužena o několik týdnů. Přehled všech muzejních výstav realizovaných v roce 2015 uvádíme v tabulce.

Sbírkotvorná činnost

K 31. prosinci 2015 bylo v Centrální evidenci sbírek Ministerstva kultury ČR evidováno 204 134 kusů sbírkových předmětů ve správě MT. V uplynulém roce jsme nově získali do sbírky 598 kusů předmětů (z toho 280 knih). Na jejich zakoupení bylo vynaloženo 73 961 Kč, (z toho na nákup sbírkových knih 13 381 Kč).

K mimořádně cenným novým sbírkovým položkám patří soubor předmětů, jež byly nalezeny při obnově pomníku obětem světových válek v Bohumíně-Skrečoni, vybudovaného v roce 1935. Kovový tubus uložený v pomníku skrýval své poklady celých osm desítek let. Dochoval se např. členský průkaz spolku pro postavení pomníku, strojopisný proslov starosty obce pronesený při jeho odhalení 28. října 1935, projevy dalších účastníků, pamětní listina,

Odznam nalezený při obnově pomníku obětem světových válek v Bohumíně-Skrečoni, Muzeum Těšínska

Litinový polychromovaný znak Emanuela Schimonského (1752–1832), vratislavského knížete biskupa v letech 1823–1832, získaný do sbírek Muzea Těšínska v uplynulém roce, foto Radim Jež

náčrtek rozestavení členů spolku a delegací při slavnostním aktu, kovový odznak s jehlicí s nápisem *Skřečoň padlým 1935 (1914–1918)* a další. Předměty darovalo do muzejních sbírek město Bohumín. Pozornost si zasluhují i některé další získané nové sbírkové předměty – např. vzácný soubor liturgického textilu, původem z filiálního kostela sv. Cyrila a Metoděje na Hřčavě. Jedná se zejména o kněžská roucha, ministrantské textilní součásti (sukně, límce) a o několik antipendií a vlajek. Textilie pocházejí z 50. a 60. let minulého století. Získaná kolekce, kterou doplňují i kropicny, kadidelnice či dřevěný svícen, je významným dokladem nejen k historii regionálního náboženského života lidí, žijících v nejvýchodnější části českého, dříve československého Těšínska. Totéž lze říci i o litinových náhrobních křížích z již nevyužívaného hřbitova v Horních Domaslavicích nebo o unikátních praporech dokumentujících náboženskou spolkovou činnost v minulosti. První z nich, zasvěcený horníkům z domaslavické farnosti, nese vyobrazení sv. Barbory a sv. Anděla Strážného, druhý je spolkovým praporem *Svazu katolických žen a dívek v Horních Domaslavicích* s podobiznami Panny Marie Růžencové a sv. Anny.

Restaurování a ochrana sbírek

Ochrana sbírkových předmětů je realizována na dvou konzervátorských pracovištích muzea (všeobecná konzervace v prostorách depozitáře v Horní Suché a konzervace textilu v Českém Těšíně). Prostřednictvím preventivní a zásahové konzervace a restaurátorských zásahů bylo zkonzervováno celkem 1 158 sbírkových předmětů. Mimo běžné konzervace a přípravy sbírkových předmětů pro výstavy pořádané MT proběhla i rozsáhlá konzervace předmětů určených k zapůjčení, např. do připravovaného městského muzea v Bohumíně, konzervace nově získaných sbírkových předmětů, záchranná konzervace nejvíce poškozených sbírkových předmětů a jako každým rokem i konzervace předmětů určených pro sezonní expozici v Kotulově dřevěnce v Havířově. Díky

Novorenesanční dřevěný stůl na vyřezávaných nohách s oválnou deskou zdobenou intarzií z dýhy ořechové kořnice, druhá polovina 19. století, proveniencce neznámá, nahoře stav před restaurováním, dole po něm, foto Petr Bělíček

finančním prostředkům získaným v rámci dotačního programu Ministerstva kultury ČR bylo možné zrestaurovat alespoň některé ze sbírkových předmětů MT. Jedná se např. o malbu na plechu zobrazující Pannu Marii s Ježíškem, vsazenou do bohatě vyřezávaného rámu. Restaurátorských prací se ujala akademická malířka Romana Balcarová z Opavy.

Výzkum, vědecké konference a projekty

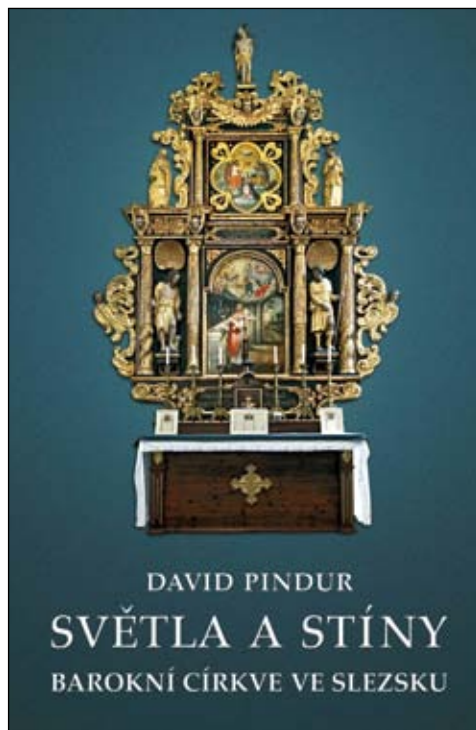
Dlouhodobé výzkumné záměry odborných pracovníků MT byly obdobně jako v uplynulých letech prezentovány prostřednictvím vědeckých konferencí, symposií a seminářů. Rovněž MT připravilo v rámci mezinárodního projektu s Hornoslezským muzeem v Bytomi dvoudenní konferenci věnovanou problematice zajateckých táborů, na niž referovala celá řada tuzemských i zahraničních badatelů (více viz samostatná zpráva publikována níže). MT zastupoval na konferenci nazvané *Památky Těšínského knížectví*, již pořádal 26. února 2015 Ústav dějin umění AV ČR v Praze, historik David Pindur, který přítomné seznámil v širším kontextu s dějinami farního kostela Prozřetelnosti Boží v Šenově s výmluvným podtitulem *Od rodové nekropole Skrbenských z Hříště k „barokní perle Slezska“*. Vzájemných styků českých zemí a Polska v letech 1490–1740 si všímal Jan Saheb během svého vystoupení na dvoudenním symposiu s mezinárodním zastoupením na zámku v Petrovicích u Karviné (22.–23. října 2015), zaštitěném a zorganizovaném ministerstvem kultury Polské republiky, spolkem *Silva rerum Poloniarum*, čenstochovskou univerzitou Jana Długosze a Centrem regionálních studií Filozofické fakulty Ostravské univerzity. O haptických výstavách, které v uplynulých letech úspěšně realizovalo MT, hovořila v říjnu 2015 na konferenci Muzeum bez bariér pořádané Národním muzeem Ilona Pavelková. Táž se s příspěvkem o Vladislavovi Mladějovském (1866–1935), předním odborníkovi české balneologie, zúčastnila oborového semináře uskutečněného Technickým muzeem v Brně ve dnech 15.–16. září 2015. Mimo to odborní pracovníci vystoupili v rámci oborových seminářů jednotlivých sekcí komisí Asociace muzeí a galerií České republiky – např. Jana

Glombová s Danielou Podstawkovou prezentovaly kolegům vývoj rekultivované lokality Kozinec v Doubravě, těžce postižené důlními poklesy, Pavlína Badurová s Martinem Krúlem pak představili výzkumný projekt zaměřený na pamětní místa druhé světové války, konkrétně na pomník mezinárodní solidarity protifašistické koalice v Českém Těšíně.

V roce 2015 MT jakožto pověřené archeologické pracoviště realizovalo celkem 31 archeologických dohledů – např. v Albrechticích, Bohumíně, Bystřici, Českém Těšíně, Dolní Lutyni, Havířově, Horní Suché, Chotěbuzi, Karvině, Mostech u Jablunkova, Prostřední Suché, při výstavbě silnice v Třinci-Karpentné či Vendryni. Převažovaly akce menšího rozsahu, avšak ani větších stavebních záměrů nebylo málo (stavby inženýrských sítí a základů rodinných domů, rekonstrukce elektrického nebo plynového vedení, odkanalizování obcí). U většiny stavebních zásahů nedošlo k narušení archeologických situací. Záchraného archeologického výzkumu bylo ale zapotřebí v lokalitě, která je situována v místní části Karpentná (součást Třince) na úpatí ostrožny nad řekou Olší, na níž se nachází drobné středověké opevnění. Podnětem záchraného archeologického výzkumu byl záměr společnosti Ředitelství silnic a dálnic ČR vystavět v místě lokality estakádu silnice I/11 (úsek vedoucí z Oldřichovic do Bystřice). V rámci této stavby bylo plánováno vedení inženýrských sítí, zejména přeložka elektrických kabelů. Výkop zasáhl objekt tzv. střepoviště, jež v minulosti sloužilo jako skládka. V nálezech převažovala keramika, dále se objevovaly skleněné střepy a kosti. Nálezy byly datovány do období novověku. Další pozitivní zjištění pocházejí z místní části Věřňovice (součást obce Dolní Lutyně). Podnětem záchraného archeologického výzkumu zde byl záměr obce Dolní Lutyně vystavět několik kanalizačních stok s přípojnými větvemi, s tím související čerpací stanice odpadních vod a čističku odpadních vod. Zdokumentován byl nález uhynulého tura domácího a několik keramických střepů z období novověku. Tradiční systematický archeologický výzkum v Chotěbuzi-Podoborě se v roce 2015 neuskutečnil, a to z důvodu výstavby vstupní budovy Archeoparku a několika objektů, jež jsou součástí stávající repliky slovanského hradiska.

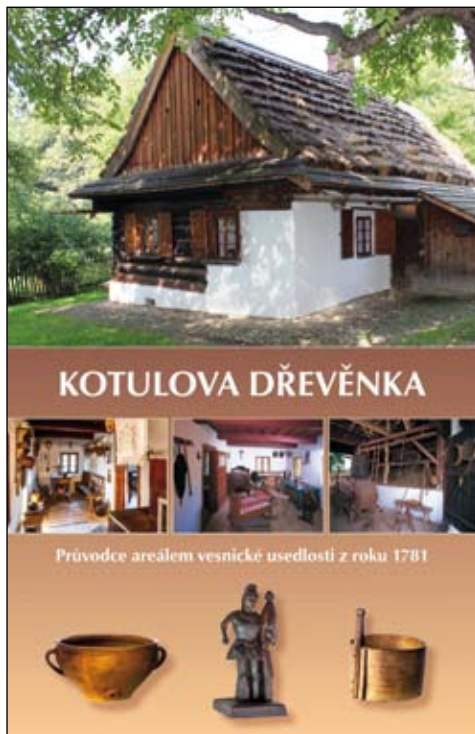
Ediční a publikační činnost

MT navázalo na bohatou produkci z předchozích let a plnilo tak jeden z dlouhodobých záměrů poskytovat široké veřejnosti dostupnou formou výsledky výzkumů svých odborných pracovníků a šířit osvětu o regionu, v němž působí. V uplynulém roce byl vydán další svazek ediční řady *Studie o Těšínsku*, tentokrát již s pořadovým číslem 22. V monografii nazvané *Světla a stíny barokní církve ve Slezsku (s podtitulem Frýdecké arcikněžství v letech 1654–1770. Struktury, procesy, lidé)* představil David Pindur na více než 400 stranách několikaletý badatelský zájem o problematiku náboženského vývoje Těšínska v období rekatolizace. Na modelovém příkladu rozsáhlé církevně-správní jednotky čtenářům přiblížil poměry v církvi v tomto cípu slezské korunní země, objasnil osmotné zabezpečení jednotlivých farností, osudy farářů i každodenní komplikace, se kterými se museli ve vztahu k nadřízeným institucím, vrchnosti a poddaným vyrovnávat. Pokusil se tak vytvořit plastický obraz mikrosvěta barokní doby, v němž duchovní záležitosti prostupovaly

bytím každého jednotlivce. Publikaci kromě přílohy v podobě přehledu duchovních správců a resumé v polštině, němčině a angličtině doplňuje bohatá barevná obrazová příloha s obsáhlými komentáři přibližujícími celou řadu církevních staveb, jejich hmotné vybavení či dochovaná písemná svědectví.

Podat základní informace návštěvníkům všech věkových kategorií má za cíl nová brožura o jedné z poboček MT – Kotulově dřevěnce, areálu vesnického stavení nacházejícího se v Havířově jako relikv původní vesnické zástavby na okraji moderního sídliště s panelovými obytnými domy a řadovými garážemi. Přehledně strukturovaný text s množstvím fotografií, nákrešů, map a plánů objasňuje historické souvislosti dějin obce Dolní Bludovice, popisuje základní typologii lidového obydlí v Těšínském Slezsku, funkční využití jednotlivých staveb a jejich částí, odhaluje prameny doložené držitelce usedlosti a popisuje její dnešní využití coby areálu s expozicí věnovanou tradičnímu způsobu bydlení nižších vrstev obyvatelstva na přelomu 19. a 20. století. Na přípravě tohoto průvodce se podílela Ilona Pavelková, Jan Saheb a Wiesława Branna.

Jedním z výstupů již několikrát zmiňovaného projektu realizovaného v uplynulém roce spolu s Hornoslezským muzeem v Bytomi byla brožovaná publikace o vojenském zajateckém táboře nacházejícím se v období druhé světové války v bezprostřední blízkosti centra Českého Těšína. Text byl publikován ve dvou samostatných jazykových verzích – v češtině i polštině.

Odborní pracovníci MT se autorsky podíleli i na jiných publikacích – za všechny zmiňme alespoň kolektivní monografie *Historik a literát na provincii a Šlechticův žid, žid šlechticem* vydané Filozofickou fakultou Ostravské univerzity v Ostravě či podíl na přípravě hesel pro obsáhlý katalog *Neklidné století* s podtitulem *České Slezsko a Ostravsko od první světové války do listopadu '89*, který byl realizovaný jako šestý svazek v rámci projektu Slezského zemského muzea s názvem *Slezsko: paměť – identita – region*. Kromě příspěvků v časopise *Těšínsko*, jehož uplynulý ročník přinesl v pozměněném formátu a nové grafické úpravě celkem devět původních článků, dva materiálové texty, 13 kratších zpráv a 14 anotací a recenzí, publikovali historikové, historičky a přírodovědkyně MT své studie rovněž na stránkách několika oborových periodik – např. *Acta Musei Beskydensis, Ecologica Montenegrina* či *Epigraphica & Sepulcralia*.

Muzejní knihovna Silesia

Knihovna v uplynulém roce spolupracovala s Moravskoslezskou vědeckou knihovnou v Ostravě při realizaci knižního veletrhu v Ostravě. Dne 10. listopadu 2015 se v knihovně uskutečnilo Pracovní setkání sekce muzejních knihovníků Asociace muzeí a galerií MSK. Během roku proběhly exkurze pro členy KMT, pro studenty Gymnázia v Českém Těšíně i pro mladší žáky ZŠ, v říjnu byla pro zájemce připravena burza knih. Vzhledem k novým požadavkům na data odesílaná do Souborného katalogu ČR byl realizován projekt přechodu knihovního systému Clavius na formát MARC21 z programu VISK 3 (Veřejné informační služby knihoven) Ministerstva kultury ČR. Nové přírůstky jsou zpracovávány podle katalogizačních pravidel RDA.

V první polovině roku 2015 byl postupně z dočasných depozitárních místností

nacházejících se v zadním traktu budovy na Hlavní třídě přemístěn tzv. studijní (odborný) fond, včetně svázaných ročníků periodik a velkoformátových publikací, do prostor v prvním patře budovy na Pražské ulici uvolněných po přestěhování správy muzea do objektu v Masarykových sadech. Díky tomu je poprvé za dobu existence muzejní knihovny veškerý fond deponován v jednom objektu. V roce 2015 dále probíhalo doplňování online katalogu formou retrospektivní katalogizace, zpracováno bylo 2 307 svazků. Knihovní fond se v uplynulém roce rozšířil o 552 titulů, z toho bylo 280 zařazeno do sbírkového a 272 do odborného fondu, přičemž převážná část přírůstků byla získána formou sběru a výměnou s jinými institucemi. K 31. prosinci 2015 obsahoval elektronický katalog 16 619 titulů a celkový rozsah fondu představoval 30 291 jednotek. Zajímavým přírůstkem a co do rozměru zřejmě největším novým sbírkovým předmětem je Etnografický atlas Slovenska (o rozměrech 50 × 46 cm). Knihovna samozřejmě slouží také veřejnosti – zejména badatelům. V loňském roce poskytla své služby 389krát, zaregistrováno bylo celkem 1 236 výpůjček.

Komunikace s veřejností

Ke všem výstavám a expozicím, které mohli návštěvníci výstavních síní MT v uplynulém roce navštívit, byly zábavnou formou realizovány doprovodné programy, akce a interaktivní koutky, jež podporují vzdělávání a rozvíjí osobnost dětských i dospělých návštěvníků. Tyto akce navštívilo celkem 26 481 osob. Podařilo se nám pokračovat ve spolupráci se školami všech stupňů a jednotlivými učiteli. Kustodi navštěvovali školy často osobně, zvali učitele a jejich žáky na akce, zasílali jim letáky a pozvánky v tištěné i elektronické podobě. Dětem a školním skupinám byly připravovány programy na míru tak, aby vhodně doplňovaly výuku, byly také organizovány na výslovné přání pedagogů (tvořivé akce, přírodovědné procházky a přednášky ad.). Na pobočkách, v KMT, v domovech seniorů i ve školách přednášeli naši odborní pracovníci témata zaměřená na historii, etnografii či biologii. Zaznělo 19

prezentací – např. *Významní rodáci a osobnosti z Těšínska v období středověku a raného novověku*, *Biologické invaze*, *Pevnostní stavitelství na příkladu fortifikací Těšínského Slezska*, *Pomocné vědy historické*, *Vánoce na Těšínsku*, *O stromech a jejich osudech*, *Slezsko v dějinách země Koruny české* či přednášky ke *Dni ptactva*. MT nabídlo rovněž projektové dny, dílny, besedy či komentované prohlídky.

Jednotlivé pobočky dlouhodobě spolupracují s řemeslníky, folkloristy, pedagogy, lektory, cestovateli či zájemci o historii a spolu s nimi připravují pro návštěvníky bohatý doprovodný program, přednášky, akce a tvořivé dílny, které jsou mezi návštěvníky MT velice oblíbené. V loňském roce bylo přichystáno ve všech pobočkách 281 akcí, z nichž celá řada byla pro velký zájem veřejnosti několikrát opakována (celkem se jich tedy uskutečnilo 650). Mezi nejúspěšnější patřily: *Tradice se vrací* (Karviná, 1 103 osob), *Den Země* (Orlová, 758 osob), *Velikonoce – řemeslné dílny* (Musaion, 335 osob), vánoční tvůrčí beseda s P. Vítem Zatloukalem z Římskokatolické farnosti v Petřvaldě (Petřvald, 63 osob), *Těšínská muzejní noc* (Český Těšín, 335 osob) a *Jablunkovský džbánek* uspořádaný v roce 2015 na téma domácí zvířata (Jablunkov, 202 osob). Tradičně vysokou návštěvnost zajištěnou díky pestré nabídce fundovaných lektorů měly i přednášky pořádané KMT, jež na sklonku uplynulého roku sdružoval 128 aktivních členů. Kromě 23 přednášek a prezentace knihy vydané v rámci ediční řady *Studie o Těšínsku* se uskutečnily čtyři exkurze (např. do věznic v Karvině). Akce KMT navštívilo 751 osob; z tohoto pohledu byla nejúspěšnější přednáška Aleny Borovcové z Národního památkového ústavu s názvem *Kulturní dědictví Severní dráhy císaře Ferdinanda* (56 osob) či prezentace Ondřeje Koláře ze Slezského zemského muzea v Opavě na téma *Druhá světová válka a Těšínsko* (48 osob). Od 4. ledna do 30. června 2015 proběhly v prostorách KMT dvě výstavy – *Cieszyn w akwarelach Zbigniewa Damca* a *Tvorba výtvarníka Jaroslava Tomiczka*.

Dnes již neodmyslitelnou součástí práce muzea je propagace v médiích, a to jak v regionálním tisku, tak i prostřednictvím vlastních webových stránek, facebooku,

Doprovodná akce pro děti Hrnčířské umění dneška připravená v havířovské výstavní síni Musaion k výstavě Tajemství hlíny, foto Michaela Gawlasová

rozhlasu, televize, letáků a příležitostných tisků. Zaměstnanci MT připravili a rozeslali 27 tiskových zpráv, na jejichž základě bylo zveřejněno 251 tištěných článků a elektronických, rozhlasových či televizních reportáží o naší činnosti. Kromě 12 barevných oboustranných letáků k novým výstavám připravili také šest pravidelně vydávaných a rozesílaných dvouměsíčních programů s nabídkou všech aktivit MT, doplněných

kalendářem událostí a zajímavostí těšínské vlastivědy a nabídkou publikací. Podíleli se na pravidelné komunikaci s našimi příznivci na třech účtech oblíbeného facebooku a na vzniku řady podkladů pro propagační materiály vydávané MSK a dalšími partnery. Ukazuje se, že práce v oblasti public relations je stejně důležitá jako vlastní odborné aktivity. Nestačí naše pomyslné zboží jen vyrobit, je třeba umět je také dobře prodat.

Výstavní činnost Muzea Těšínska v roce 2015

Výstavní síň v Českém Těšíně

Stálá expozice:	Obrázky z minulosti Těšínského Slezska	
Výstavy:	Lev oděný v purpuru	27. 1. 2015 – 26. 4. 2015
	Vojenské zajatecké tábory Teschen během 2. světové války / Obozy jenieckie Teschen w latach II wojny światowej	7. 5. 2015 – 4. 10. 2015
	A do Vánoc jsme doma...	29. 10. 2015 – 14. 2. 2016

Výstavní síň v Karviné

Stálá expozice:	Střípky z dějin Karviné	
Výstavy:	Šaty dělaj pračlověka	16. 9. 2014 – 18. 1. 2015
	Reklama a děti	10. 2. 2015 – 31. 5. 2015
	Supermarket Svět	11. 6. 2015 – 23. 8. 2015
	Řemesla našich předků	17. 9. 2015 – 10. 1. 2016

Výstavní síň Musaion v Havířově

Stálá expozice:	Než se město zrodilo	
Výstavy:	Tajemství světa animovaného filmu	20. 11. 2014 – 29. 3. 2015
	Tajemství hlíny	14. 4. 2015 – 23. 12. 2015

Památník životické tragédie v Havířově-Životicích

Stálá expozice:	Okupace a odboj na Těšínsku	
Výstavy:	Proč mámy pláčou	3. 2. 2015 – 12. 5. 2015
	Genocida Romů v době 2. světové války	21. 5. 2015 – 10. 1. 2016

Technické muzeum v Petřvaldě

Stálá expozice:	Kouzelný svět tramvají	
	Tradice hornictví	
Výstavy:	Vládci noci	17. 2. 2015 – 1. 11. 2015

Výstavní síň v Orlové

Stálá expozice:	Orlová – minulost i současnost	
Výstavy:	Dřevo ve světě našich předků	18. 9. 2014 – 24. 5. 2015
	Jako vejce vejci	4. 6. 2015 – 27. 9. 2015
	Putování za předky	20. 10. 2015 – 31. 1. 2016

Výstavní síň v Jablunkově

Stálá expozice:	Z minulosti Jablunkova a okolí	
Výstavy:	Pozorování vesmíru	10. 3. 2015 – 14. 5. 2015
	Řemesla našich předků	28. 5. 2015 – 6. 9. 2015
	Těšínsko mezi dvěma světovými válkami	6. 10. 2015 – 6. 3. 2016

CONTENTS

Volume 59 • 2016 • Number 1

ARTICLES & STUDIES

- 1 **The Life Story of Soldier Jan Němčický of Němčice**
On the Clientelism and Career Strategies of the Lower Aristocracy in the pre-1620 Period
Part I
Jan Saheb
- 31 **From Soul Lists to the First Modern Census in 1869**
The Population and other Details of the Duchy of Těšín through Statistical Findings
Ludmila Nesládková
- 47 **On the Circumstances of Cracking Down on the Orlová Strike in 1925**
Ivana Kolářová – Ondřej Kolář

MATERIALS

- 57 **Seals of Fryštát Guilds**
Karel Müller

VARIOUS

- 63 Museum of Těšín Silesia in 2015 | Annual Report | *Zbyšek Ondřeka*
- 74 Rock Landslide at Girová | A largest Hillside Collapse in the Czech Republic | *Markéta Jochymková*
- 78 Interesting Invasive Species in Těšín Silesia | Red-Eared Slider (*Trachemys scripta elegans*) |
Jana Byrtusová
- 81 On the 100th Anniversary of the Birth of Mons. Miloslav Klisz | *Tomáš Peterek*
- 85 Reminiscences of Štěpán Kotek | *Karel Bogar*
- 87 International Project "Prisoner-of-War Camps in Teschen in WWII years" | *Pavčina Badurová –
Martin Krůl – Joanna Lusek*

FROM THE NEW LITERATURE OF (not only) TĚŠÍN SILESIA

- 91 Kutal, Miroslav – Suchomel, Josef a kol.: Velké šelmy na Moravě a ve Slezsku
- 92 Acta Musei Beskidensis, tom. 7, 2015
- 93 Kouřil, Pavel (ed.): Velká Morava a počátky křesťanství
- 94 Dokoupil, Lumír – Nesládková, Ludmila – Lipovski, Radek: Populace Rakouského Slezska a severovýchodní Moravy v éře modernizace (od 60. let 19. století do první světové války)
- 97 Barcuch, Antonín a kol.: Beskydy turistickými stezkami
- 100 Al Saheb, Jan – Pindur, David a kol.: Malenovice. Minulost a současnost obce pod Lysou horou
- 102 Jež, Radim – Pindur, David a kol.: Mosty u Jablunkova včera a dnes / Mosty koło Jabłonkowa wczoraj i dziś
- 104 Gójniczek, Waclaw – Tomiczková, Monika – Cierniak, Aleksander: Zahrada dvou břehů 2013–2015
Těšín – Český Těšín
- 105 Bieberle, Josef: Lidé ze Starých Hamrů ve 20. století (Valašské hory jsou naše otcina)
- 106 Martinek, Libor: Władysław Sikora (monografie)
- 108 Slepíčka, Martin: Kostel svaté Kateřiny Alexandrijské v Ostravě-Hrabové
- 111 Kožusznik, Janusz (red.): Evangelický kalendář / Kalendarz ewangelicki 2016

REDAKČNÍ RADA

PhDr. Karel Bogar
prof. PhDr. Mečislav Borák, CSc.
prof. PhDr. Dan Gawrecki, CSc.
doc. PhDr. Blažena Gracová, CSc.
doc. PhDr. Dušan Janák, Ph.D.
prof. PhDr. Zdeněk Jirásek, CSc.
PhDr. Jaromír Kalus
prof. PhDr. Irena Korbelařová, Dr.
doc. PhDr. Pavel Kouřil, CSc.
PhDr. Karel Müller
doc. PhDr. Pavel Šopák, Ph.D.
Mgr. Jiřina Veselská

REDAKCE

Odpovědný redaktor: PaedDr. Zbyšek Ondříčka
Výkonný redaktor: prof. PhDr. Rudolf Záček, Dr.
Tajemník redakce: PhDr. Radim Jež, Ph.D.
Redaktor: PhDr. David Pindur, Ph.D.
Jazyková editace: Mgr. Lenka Ježová Bichlerová
Překlad resumé do anglického jazyka: Mgr. Lenka Mandryszová
Grafický návrh: Petr Kwašný, UPGRADE CZ s. r. o., Ostrava
Odevzdáno do tisku: 30. 6. 2016
Vyšlo: 22. 7. 2016
Tisk: Printo, spol. s r. o., Ostrava

ADRESA REDAKCE

Muzeum Těšínska, p. o., Masarykovy sady 103/19, 737 01
tel.: 558 761 216, fax: 558 761 223
e-mail: radim.jez@muzeumct.cz

Články v tomto periodiku jsou recenzovány nezávislými recenzenty.
Časopis je evidován v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice.

Nevyžádané rukopisy, fotografie a kresby se nevracejí. Za obsahy článků zodpovídají autoři.
Při úpravě rukopisu je nutno řídit se pravidly zveřejněnými na adrese: http://www.muzeumct.cz/pokyny_pro_autory/.

Časopis lze zakoupit v pobočkách Muzea Těšínska: ve Výstavní síni v Českém Těšíně, ve Výstavní síni MUSAION v Havířově, v Památníku životické tragédie v Havířově-Zvitoticích, v Kotulově dřevěnce v Havířově-Bludovicích, ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Jablunkově, ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Karviné-Fryštátě, ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Orlové-Lutyni, v Technickém muzeu v Petřvaldě a dalších partnerských institucích.

Rozšiřuje vydavatel. Předplatné nebo jednotlivá čísla si lze objednat na výše uvedené adrese či tel. č. 558 761 224.

Vychází dvakrát ročně, cena jednoho výtisku je 100 Kč, celoroční předplatné činí 200 Kč + poštovné.
Členové Klubu Muzea Těšínska získávají časopis v rámci ročního předplatného 250 Kč.

Na obálce: Pečeť těšínského knížete Adama Václava z r. 1596 přivešená k pergamenovému cechovnímu privilegii těšínských hrncířů, v pečetním poli korunovaná vpravo hledící orlice, opis: * ADAM . WENCESLAVS . DG . DVX . TESCHINENSIS, průměr pečeti: 29 mm, pečetní miska: 59 mm, Muzeum Těšínska, foto Radim Jež

Identifikační číslo: ISSN 0139-7605
Evidenční číslo MK ČR: E 11319

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní poštou v Ostravě
č. j. 2726/92-P/1 ze dne 30. 11. 1992.

Vydává Muzeum Těšínska, příspěvková organizace zřizovaná Moravskoslezským krajem.

ISSN 0139-7605